

TELEGRAFUL ROMÂN.

Apare Marți, Joi și Sâmbăta.

ABONAMENTUL:

Pentru Sibiu pe an 7 fl., 6 luni 3 fl. 50 cr., 3 luni 1 fl. 75 cr.
Pentru monarchie pe an 8 fl., 6 luni 4 fl., 3 luni 2 fl.
Pentru strălătate pe an 12 fl., 6 luni 6 fl., 3 luni 3 fl.

Pentru abonamente și inserțiuni a se adresa la:

Administrațiunea tipografiei archidiecezane, Sibiu, strada Măcelarilor 47.

Correspondențele sînt a se adresa la:

Redacțiunea „Telegrafului Român“, strada Măcelarilor Nr. 37.

Epistole nefrancate se refușă. — Articuli nepublicați nu se înapoiază.

INSERTIUNILE:

Pentru odată 7 cr., — de două ori 12 cr., — de trei ori 15 cr. rëndul cu litere garmond — și timbru de 30 cr. pentru fie-care publicare.

Sibiu, 20 Martiu.

Evenimentele se succed cu o iuțelă așa de mare încât mai nici iuțelă telegrafului nu e în stare să le birue. Vestitul general Ignatieff, carele a contribuit mult ca ambasador în Constantinopol la mișcările din urmă din orient și care a subscris pacea de la San Stefano, a fost la Viena, a bună samă ca să câștige pe partea Rusiei pe Austro-Ungaria și prin acesta să izolze pe Anglia. Cu ce succese a plecat generalul Ignatieff dela Viena încă nu se pôte sci.

Alt fenomen politic. Pe când Ignatieff se pregătia de drum, sosese prim-ministrul României Ioan Brătianu la Viena. Nu putem sci încă nici ce a înduplecat pe prim-ministrul României Brătianu la întreprinderea acestei călătorii. Ceea ce este mai semnificativ în situațiunea de față alături cu cele-lalte evenimente, este demisiunea lordului Derby, a celui ministru englez, care a fost reprezentant pronunțat al păcii.

Cădend, sau mai adevărat, eșind reprezentantul păcii din cabinetul englez este probabilă o ruptură între London și St. Petersburg. Această ar însemna că abia este o pace preliminară și un nou resbel se ivesce pe orizontul politic al Europei.

Cea dintâiu întrebare ar fi așa dară, că la eventualitatea unui resbel nou între Rusia și Anglia, va rămănea resbelul țermurit între aceste două puteri?

Răspunsul la această întrebare atărnă foarte mult dela Austro-Ungaria, atărnă foarte mult dela rezultatele obținute, positive ori negative, de diplomatul rusesc și român în Viena.

Până acum am audit și am cetit mult despre sfera intereselor austro-ungare fără de a le pute cunósce mai de aprópe. Rămăne-va și în viitoriu această sferă neatinsă ca în resbelul trecut, încât Austro-Ungaria să privescă liniscită ca până acum la cele ce au să se întemple preste hotările ei?

Ni se pare că în următorul resbel, dacă va izbucni, indiferența arătată în resbelul trecut va fi mai cu anevoiă și mai mult păgubitoare. Pentru că lăsând la o parte perderile ce le-ar îndura monarchia noastră în partea apusană a peninsulei balcanice, Austro-Ungaria ar trebui să sacrifice cu totul interesele sale pe Dunăre. Cum? Înainte de tóte România ar rămăne espusă dispozițiunii rusesci și cu dēnsa gurile Dunărei ar căde cu totul în domeniul influinței rusesci.

Încă odată, nu scim spre care sfērșit ministrul Brătianu a fost la Viena nici ce rezultate a obținut pentru țeră în fruntea cărei dēnsul este ministru. Vedem însă cu óre-care satisfacțiune că pressa din Viena nu mai tratăză pe România cu desprețul ei tradițional și de aci deducem, că cel puțin, pentru moment bărbații de stat ai Austro-Ungariei au venit la acea fericită ideă că România este un element necesariu în concertul Europei și că dela esistența acestui stat mic atărnă foarte mult deslegarea salutarei probleme,

cunoscută sub cuvintele: misiunea de cultură în orient.

Puși odată pe acest teren bărbații de stat ai Austro-Ungariei, ne vine a crede, că în evenimentele viitoare monarchia noastră nu va închide ochii asupra naturalei sale base de operațiune, în înțeles politic, și cestiunea ce agită foarte mult pe România, cestiunea Basarabiei, o va folosi în interesul României, al Austro-Ungariei și al Europei.

Ca o temelie a presupunerilor noastre reproducem după „Fremdenblatt“, la alt loc, un articol, credem inspirat, în care privim totodată o călduroasă salutare de binevenire, pregătită pentru reprezentantul-ministru al României în cetatea împărătescă de pre mările Dunărei.

Dară să ne întorcem la firul lăsat și să tragem o concluziune din faptele care se pot vedé. Este verosimil că Ignatieff n'a dus pentru țarul seu doritele succese dela Viena. În legătură cu acesta este mai departe verosimil, că România nu va fi părăsită de Austro-Ungaria ca la începutul evenimentelor celor mari din anul trecut. Din aceste însă ne am încumeta a deduce mai departe, că Rusia și va mai modera pretensiunile sale și pe lângă tótă asprimea situațiunii prezente, resbelul ce se ivesce în perspectiva va dispăre fără a resuna o lovitură de tun sau o pocnitură de pușcă.

„Fremdenblatt“ asupra României.

Din Bucuresci sosese o scire după alta, pentru a scóte la ivélă seriozitatea crescendă a situațiunii, în care este împinsă mica Românie în urma pretensiunilor rusesci. Încă pe când se încep resboiul ruso-turcesc, Românii s'au adresat de repețe ori la marile puteri, cari creară și garantară poziția internațională a țerii vasale Turciei. Ei pretindeau ocrotirea neutralității lor amenințate de invasiunea rusescă, sau cel puțin indicațiuni hotărîte asupra celor ce ar avea să facă cu aprobarea puterilor garanté. Însă nu li s'a dat nici ocrotire nici indicațiuni și, lăsați în grigia proprie, spre a nu fi tractați ca vrăjmași din partea năvălitorilor prea puternici, ei s'au vędut silii a-i urma cu armata contra Turcilor, pentru a nu fi desarmați și subjugati în țara proprie. Armata română și-a implinit datoria sa pe deplin pe câmpul de resboiu, mai bine decum se astepta dela ea în întregă Europa. Ea a alergat în fugă pentru a suplini golurile atât de largi dinaintea Plevnei și mai că nu a fost trebuință de sarcasmele cu cari principi Ghica în Pesta, acum câte-va zile, a atras atenția Rusiei învingătoare asupra necasului ei de atunci și asupra dorinței după sprigiu român, spre a aréta înaintea lumii întregi în modul cel mai intuitiv vătémarea grea a tuturor datorințelor de colegialitate și de mulțămítă, de care se face vinovat puternicul învingătoriu de astăzi.

După ce dorobanții și-au făcut datoria, ei putură merge, și micii frați sērbesci abia atunci se lățira, când primejdia era trecută, pe când Muntenegrii și umplură sacul propriu cu mările viteze în unghiul lor depărtat și de dușmani deșertat. Pacea de la San Stefano a adus darurile cele mai frumoase tuturor asupriilor Slavi din peninsula balcanică; Sērbia se mărește în mod însem-

nat și devine independentă; Muntenegru se estinde în tóte laturile mai mult ca indoit chiar și până la mare, ce până în ziua de astăzi i-a fost închisă; Bulgaria devine un însemnat principat autonom, care se ridică cu superbie în mijlocul ruinilor împărăsciate ale puterii strălucite osmanice de mai nainte. Numai Românii, cari au muncit, nu sânt invitați la bucuria păcii. Ei sânt îndrumați cu desdaunarea lor la sacul gol al Turcilor; se închuibéză în totă țara poliția rusescă și calamitățile împreunate cu etapele rusesci; țara este întrebuintată încă în curs de doi ani pentru transportarea de armate și de material de resboiu; Românilor li se răpesc partea Basarabiei situată la gura nordică a Dunărei, care a fost lor solemn predată și încredințată de către Europa și li se dau ca despăgubire triste stepe ale Dobrogei fără a lua în considerare consimțământul sau opoziția lor. Dacă României i place acest schimb apoi să și însușescă Dobrogia, dacă nu, atunci Rusia și rezervă Basarabia română din motive mai înalte și prea înalte de pietate și onóre. Față de motive așa nobile nu există nici un mijloc de transacțiune și de protest. Împératul Alecsandru implinesce datorința sa fiescă, dacă întru împăcarea umbrei fericitului seu părinte înapoiază astăzi Rusiei sante teritoriul răpit înainte cu 22 de ani. Ne închinăm plini de stimă înaintea simțimentelor curat omenesci, cari i servesc ca podóbă celui născut în norii întocmei — pietatea pentru acea încă nu este o putere elementară basată pe dreptul ginților, înaintea căreia tractatele și titlurile de drept se împrăstie ca pléva și datorința individuală nu va puté singură și irevocabil decide în cestiuni internaționale, ce sânt de un mare interes nu numai pentru popórele pârtașe, ci și pentru susținerea ordinii europene.

Deocamdată România se împotivesce pretensiunii puternicului seu vecin cu o deosebită stăruință. Până în timpul mai din urmă se audia pronunțându-se ici coala părărea că tóte protestele și declarațiile sērbătorești ale principelui Carol și ministrilor sei nu sânt seriose. Ei ar voi în fața Europei să mântuescă aparența independenței neutrale și deja de mult ar fi conțeleși cu Rusia asupra cedării Basarabiei pentru óre-cari concesioni secrete ce ar fi să se implinescă acum sau mai târziu. Alții, mai puțin neîncreduți, susțineau, că România, care are puțină sau nu are nici o speranță a fi sprijinită cu efect întru apărarea dreptului și posesiunii sale de puterile europene, obligate la acesta prin datorințe întemeiate pe tractat, — că România s'ar puté mulțami cu un simplu protest pentru a lăsa să se ducă în deplinire ceea ce nu se pôte evita fără a perde din onóre. România, așa se susținea, după ce și-a perdat partea sa din Basarabia va cerca a se mângăia cu conșciință, că paguba și batjocura lovesc mai tare în marile puteri protectóre decât în mica țară protegiată. Esistă tóte presemnele că guvernul și poporațiunea principatelor dunărene, cu sau fără sprijinul Europei, sânt hotărâți pe deplin, a nu se supune de bună voie poruncei rusesci. În cea mai nouă notă circulară ce are să fie împărțită prin agenții români guvernelor străine, cabinetul actual declară a nu intra în nici un fel de transacțiune cu Rusia asupra cestiunii basarabe; el se ridică la un absolut *non possumus*. „Journal de St. Petersburg“ cu simțământul ponderos al unei puteri care, spre a combate pe contrariu, l pôte sfărma cu mâna, răspunde la acesta, că România ar prețui prea mult ajutorul dat Rusiei. Orga-

nul iluminat uită numai că atunci când „causa creștinătății“ a fost amenințată înaintea Plevnei nimenea n'a sciut prețui servițiile micilor aliați mai tare de cât chiar Rusia însăși. Atunci, veți bine, erau alte timpuri; într'aceea ele s'au schimbat și cu ele „Journal de St. Petersburg.“

Noi astăzi nu mai scim sau mai bine încă nu scim, unde sânt interesele mult discutate, pentru cari puterile europene sânt decise și deobligate a se întrepune, unde aceste interese încep și unde se sfērșesc. Nu ne putem însă închipui, că interesele acelor locuitori ai peninsulei balcanice, cari sânt tractați de Rusia într'un mod mașter, sau chiar dușmănesc, să rămăne celorlalte puteri interesate străine și indiferente, dacă pentru interesele poporațiunilor pentru cari Rusia a întervenit, și în pacea dela S. Stefano s'a îngrijit așa de bine cel puțin în înțelesul rusesc.

România merită în primă linie simpatiile și sprijinul puterilor europene, adună-se ele, ceea ce nu prea e probabil, într'un congres sau pășescă singuratece pentru apărarea intereselor lor. La un resboiu ruso-român, ca mai înainte la o alianță ruso-română, n'o să ajungă tréba; în cel din urmă moment va căde cabinetul, pôte se va duce principele. Însă — n'am voi să mai estindem gândirea — recunoscintă se cuvine României: ca puteremica ea se presintă mare.

Revista politică.

Credem a face un început potrivit al revistei noastre cu o arătare nouă pe terenul literaturii politice. A apărut nu de mult, între alte multe, o broșură politică în Lipsia de un necunoscut, carea se intitulăză „Alianța celor trei împérați deslegarea cestiunii orientale.“ Spațiul nu ne iartă a vorbi pe larg la locul acesta despre această arătare, literară în formă, dar în zilele noastre de un interes politic esențial.

Broșura dice, în esență, că deslegarea cestiunii orientale se pôte numai prin o alianță a celor trei împérați, însă pretinde dela Austro-Ungaria să devină érăși un stat centralistic, cu un parlament central în Viena și cu diete provinciale cu autonomie largă.

În timpul provisorielor constituțiunale dintre pactul espirat și cel viitoriu, vocea ce se ridică în broșură și pörtă timbrul unui bărbat politic din Cislaitania, ar fi păcat a o trece cu vederea.

În ședința dela 30 Martie n. a casei deputaților din Budapesta s'a votat asupra unui proiect privitoriu la raportul deputațiunii însărcinate cu regularea datoriei de 80 milioane. Partea ungarescă și-a dat tótă silința să scadă cuota ungarescă dela 30% la 29%. Partea austriacă s'a aréat cu totul stăruitoare pelângă percentele de până acum. Proiectul a fost asteruit din partea ministeriului și în înțelesul ca, nevoind partea austriacă să cedéze, casa deputaților să se învoiască și la cuota de 30%. La votare a invins majoritatea ministerială cu 13 voturi. Un semn trist pentru cabinetul Tisza. Cu o și mai nainte reportăz ministeriul Tisza altă victorie cu 17 voturi în afacerea interpelațiunii deputatului Cho-

rin, pentru că restringe ministerul dreptului de întruniri.

Cestiunea acésta, a vătămării dreptului de întruniri, agităză demult spiritele în Ungaria și contribuie foarte mult la depopularisarea cabinetului actual din Budapesta.

În aceeași zi casa deputaților s'a ocupat și cu politica țilei. Ansa a dat'o o petițiune venită din comitatul Zipsului, prin carea se cere apărarea intereselor monarhiei cu forță armată. Mai mulți oratori au accentuat necesitatea unei acțiuni comune cu Anglia. Guvernul nu s'a declarat.

Misiunea lui Ignatieff la Viena, în rezultatele ei, este încă învăluită în întunerecul secretului. Descoperirile făcute până acum de „Le Temps“ și de „Kölnische Ztg.“ nu dau destulă garanție spre a fi luate de nisce descoperiri, cari să corespundă în realitate rezultatului misiunii. Interviewul dela „Temps“ spune că generalul Ignatieff l'a asigurat, că scopul venirii sale la Viena este înainte de toate pacinic, adică, de a îndrepta diferențele între unele părți ale tratatului dela San Stefano și între interesele Austro-Ungariei din Serbia, Muntenegru, Bulgaria și dela Dunăre. Vorbind de diferențele dintră Anglia și Rusia, dice, că acésta din urmă stăruiesce pe lângă dreptul de a admite sau a nu admite la discutiune într'un congres articuli din tratat și că în privința acésta cabinetele din Viena și Berlin consimt cu Rusia. Generalul afirmă, mai departe, că Rușii vor rămâne înaintea Constantinopolei, până când Englezii vor sta în marea Marmară și după acésta trece numai decât la dispozițiunile amicale și pacifice ce le-a aflat la Viena. Impresiunea totală, dusă de coresp. foiei parisiane, este că Rusia doare încă congresul, dară se îndoiesce de realizarea lui; la totă întemplantarea Rusia caută o așa numită entente-cordiale cu Austro-Ungaria, spre a preveni alte eventualități. Teren pentru un raport, care, după cōr. francez, a găsit gen. Ignatieff destul de favorabil.

Ceea ce dice „Köln. Ztg.“ putem resuma în scurte cuvinte: În cercurile normative nu este aplecare spre o alianță cu Anglia. — „N. W. Tagblatt“ dice că misiunea lui Ignatieff întemplină mari greutăți.

Oficiosul „P. Ll.“ în revista sa dela 30 Martie spune, că în cercurile politice din Viena se păstrează adencă tăcere asupra rezultatelor misiunii lui Ignatieff. Atăta însă este știut, că pozițiunea Austro-Ungariei este foarte favorabilă. De unde deduce că Austro-Ungaria nu va lăsa momentul nefolosit pentru apărarea intereselor sale. Chiar și România, continuă „P. Ll.“, a luat o pozițiune față cu Rusia, care dovedește pe față că în Bucuresci sunt oamenii rezoluți a exploata situațiunea și a bună samă acolo oamenii nu ar pași cu atăta cutezare, dacă nu ar cunoște slăbiciunile Rusiei. Slăbiciunile acesteia, după „P. Ll.“ ar fi: Rusia încăierată într'un rebel cu Anglia nu este în stare să porțe în același timp rebel și cu Austro-Ungaria, ba Rusia nu ar risca nici cel puțin o pozițiune ostilă din partea Austro-Ungariei, mai ales pentru că Germania și Italia vor rămâne numai ca privitori neutrali.

Rusia așa dară va trebui să se supună voinței Europei.

Telegramele cari ajung numai până la 30 Martiu susțin că Ignatieff n'a obținut rezultatele asteptate, că are să atingă în reintorcere Berlinul spre a conferi cu Bismarck și eventual a veni încă odată la Viena.

O telegramă de la datul de mai sus din Paris dice între alte că pașirea Angliei a dat cabinetului din Viena o pozițiune firmă și că cestiunea Basarabiei va avé de nou un rol însemnat.

Ministrul Bratianu a sosit Săm-

bătă la Viena. Unele diare anuncia și sosirea min. sârbesc Ristici.

„La Riforma“ din Roma, dela 2 Martie, vorbește, după cum cetim în „R. L.“ în modul următoriu despre Români, cu ocaziunea sosirii colonelului Holban în Cetatea Eternă:

„Colonelul român N. Holban, comandant al regimentului al 11-lea de dorobanți, care s'a distins așa de mult în resboiul turco-român, sub zidurile Vidinului și altor cetăți turcesci, trimis de principele Carol al României pe lângă curtea noastră, a fost primit, ați la amédi, în audiență de Maiestatea Sa Regele, căruia i-a remis insignele „Steii României.“

„Alegerea făcută în persóna colonelului Holban a fost foarte plăcută nouă, italianilor, fiindcă d. Holban este unul dintre acei ofițeri români, cari au făcut campania italiană din 1862, sub generalul Cialdini; este unul dintre acei frați ai nostri români, cari au luptat în armata noastră, pentru libertatea și independența patriei noastre.

„În acea epocă, colonelul român, Holban și alți ofițeri români, primiră pe câmpul de bătălie ordinul St. Mauriciu și Lazar.

„Ne bucurăm că în fie-ce și legăturile de amiciție se string mai mult între cele două națiuni surori, Italia și România; și sperăm că în curând, Italia și Franca, în conferință, nu vor uita acésta națiune și nu vor permite forței de a smulge una din provinciile sale, de a mutila un corp sănătos, o sentinelă latină de pe malul Dunărei.“

Italia a încheiat un tratat comercial cu România. Prin acésta Italia a recunoscut în mod oficial independența României!

Ministeriul turcesc în fruntea căruia a stat Achmed Vefik pașa a demisiunat. Se dice că următoriu în cabinet va fi Savfet pașa. Caracteristic este că toți aderenții partidei engleze fură esilați în Asia mică.

Basarabia.

III.

Vécul al șase-spre-decelea.

Pentru a înțelege tăcerea, ce domnesce în cronici în privirea Basarabiei în vécul al șase-spre-decelea, vom trebui să premitem câte-va considerațiuni de o natură mai generală.

Centrul vieții istorice sânt orașele, nu șesul dimpregiurului lor, nici satele. Îndată ce Turcii au pus mâna pe orașele Chilia și Cetatea-Albă nu se mai vorbește nimic despre viața împregiurimilor lor.

Am încheiat articolul trecut cu cuvintele lui Mohamet II, rostite la a. 1462, că „până când Românii stăpânesc Chilia și Cetatea-Albă, „până atunci nu vom pute birui pe creștini.“

În dricul verii anului 1484 sultanul Baiazid II intră cu oști mari în țara Moldovei și bate Chilia și Cetatea-Albă, pentru a realiza o politică ore-cum tradițională. Mercuri la 14 Iulie ia cetatea Chilia, comandată de părcălabii Ivașcu și Maxim, iar la 5 August același an, ia Cetatea-Albă, comandată de părcălabii Gherman și Oana (la Ureki: Ioan.) „și ar fi apucat și alte cetăți că Stefan-Vodă la „gol nu îndrăsnia să iasă; ci numai la „strimțore nevoia, de le făcea smintéla. Ci vedând Turcii ajutorul lui „Stefan-Vodă din țara leșească, ce-i venise, sau însuși craiul, cum scriu „unii, că au tras de la Rusia și de la „Litfa țara totă, de se strinsese ómeni „de trebă mai mult de 20,000 și trecând Craiul cu dênșii Nistrul sub Halici, au venit la Colomeia, de și-au „pus tabăra, unde și Stefan-Vodă au „mers de s'au împreunat cu Craiul în „anul 6993 Septemvrie 1. (1485). Și „tote ce au avut mai de trebă au hotărât și apoi și ospétat'au pe Stefan-

„Vodă, și 3,000 ómeni i-au dat de óste, „cu cari s'au întors Stefan-Vodă la „Moldova, și împreunând óstea cea „străină cu a sa, pe multe locuri au „smintit pe Turci, de le-au căutat „o eșire din țară.“

„Așa Stefan-Vodă au curățit țara „de vrăjmași, iar cetățile care le-au „luat Turcii Chilia și Cetatea- „Albă nu au putut să le mai „scótă de la Turci, că ei mai înainte de ce au eșit din țară, le-au în- „grigit cu ómeni, cu puști și cu bucate de ajuns; și așa au rămas pe „mâna Turcilor până astăzi.“ (Ureki).

Tot în anul acesta 1485 Stefan-Vodă „dacă au scos vrăjmașii din țară „și dacă au răcit vremea și caii Turcilor au slăbit, au lovit pe Malcociu „la Catlabuga (lac și riu în județul „Bolgrad) în 16 zile a lunii Noemvrie, „de au topit totă óstea turcescă.“

Adaugem numai, că fie-cine trebuie să se pădlescă de erórea, de a privi și judeca vremile trecute după împregiurările de astăzi, de a da numirilor, ce există astăzi aceeași greutate, pe care o aveau atunci. Puterea în istorie este o noțiune relativă. Veneția de ex. nu avea întindere mare, dar era una din puterile mari ale Europei. Același Stefan-Vodă, căruia Turcii (pe atunci cea dintăiu putere militară în Europa) i iau Chilia și Cetatea-Albă, același Stefan-Vodă bate de l stinge mai târziu pe regele Albert în codrii Cosminului, în cât rămâne proverb în țara leșească „în zilele lui Albert au perit șleahța“ și același Malcociu a căruia óste turcescă Stefan au topit'o în ținutul Bolgradului a petruns mai târziu în Polonia și prădă și arse până la Lemberg, fără ca regalul să-l pótă opri.

De aceia trebuie s'o spunem de pe acuma; că ori cât de vitez să fi fost bétăraul domn al Moldovei, ori cât de puternic să fi fost pentru vremea lui, în care alte state cu întinderea de de ce ori mai mare, erau mai slabe de cât Moldova, contra Turcii și Spania din vremea aceea n'ar fi putut rezista de cât în defensivă, de cât nevoind la strimțore, pentru a le face smintéla căci la gol nu îndrăsnia.

În sfârșit la anul 1504, Stefan-Vodă se cobori în mormânt, gârbovit de greutăți și de vestră după 47 și mai bine de ani de domnie, iar poporul în urma i i-a đis cu dragă inimă și bun și sfânt și mare, căci așa domn nici n'avuse până atunci, nici pótă ca va mai avé de acum și pururi.

De și în gândul lui statornicise de-a închina țara Turcilor, dar lui însuși biruitoriului tuturor vecinilor nu i se cădea să se plece; vrea ca numele lui să însemne însuși țiitor preste totă țara; ci numai „înaintea săvârșirii sale, el chiamă la sine „pe boeri mari și alți toți căți s'au „prilegit, arătându-le cum nu vor pute ține țara, precum o au ținut el; „ci socotind de cât toți mai puternic „pre Turc și mai înțelept au dat în- „vătătură să se închine Turcului.“

Într'adevăr în anul 1511 Bogdan, voevodul Moldovei, încheie capitulațiunea întâia cu turcii. În acésta capitulațiune Pórta recunosce (art. 1), că Moldova e țară liberă și nu cucerită; că (art. 3) Pórta e obligată de a apăra Moldova contra ori cării agresiuni eventuale și de-a o menține în stare, în care se găsia de mai înainte, fără ca să i se facă cea mai mică stîrbire a teritoriului ei; (art. 6) că stăpânirea voevodului se va întinde asupra întregului teritoriu al Moldovei; că (art. 8) Turcii nu vor pute cumpăra pământuri în Moldova, nici vor pute clădi geamii, nici se vor pute așeza în ori-ce mod ar fi. Drept semn de supunere domnii Moldovei vor da în fie ce an Porții 4000 de galbeni turcesci, 40 de șoimi și 40 de epe fătătoare toate însă sub titlul de dar.

Având Domnii Moldovei stăpânire

pe totă întinderea țării, recunoscută de jure prin acest tratat formal, avutu-l'au și de facto?

Pentru a lămuri și acest lucru, consultăm tratatul lui Petru Rareș de la 1529.

Art. 5. Granițele Moldovei se vor păstra intacte în totă întinderea lor.

Art. 6. Esercițiul cultului musulman e oprit pe totă întinderea țării.

Art. 7. Nici un musulman nu va pute avé sub titlu de proprietar în Moldova nici pământ, nici casă, nici prăvălie.

Art. 9. Negoțul Moldovei e deschis pentru toate națiile comerciante. Cu toate acestea turcii vor avé preferență înaintea celor-lalte nații, pentru cumpărarea de produse, pe cari le vor tocmi în porturile Galați, Ismail și Chilia; dar ei nu vor pătrunde mai departe în lăuntru țerei, fără autorizarea expresă a lui Vodă. Acésta e cestiunea de drept. De jure s'au restituit Moldovei toate câte i se luase, s'a recunoscut, că nici un turc nu pótă fi proprietar al vr'unui imobil în Moldova, de facto însă turcii au ținut ocupate milităresce atât Cetatea-Albă cât și Chilia.

Acésta ne lămuresce și atitudinea febrilă și neliniscită a lui Petru Rareș: tratatul lui secret cu marchizul de Brandenburg subscris la Suceava 1542 și motivat anume prin voința de-a recăpeta părțile Moldovei, răpite de Turci.

Tot în vremea lui Petru Rareș, la 1535 turcii ocupară și Tighina (Bender).

Într'adevăr, ce să ne închipuim sub aceste ocupări turcesci? O cucerire?

Pentru a răspunde la acésta întrebare și a arăta tot-odată continuitatea dreptului Moldovei preste acestelocuri vom întinde mâna pe deasupra vécului al 17-lea tocmai până la Ecaterina II, la stipulațiunile tratatului de la Căprioara Căinarđgi (10 (24) Iulie 1774).

Ce se dice în el?

„L'Empire de Russie restitue à „la Sublime Porte toute la Bessarabie „avec les villes d'Ackerman, Kilija, „Ismail et avec les bourgs et villages „et tout ce que contient cette province etc.“

Ier mai jos următórea obligație pentru Pórta:

„3) De restituer aux convents et „aux autres particuliers les terres et „possessions ci-devant à eux appartenant, qui leur ont été prises, contre toute justice situées aux environs de Brahilow, de Choczim, de „Bender etc. appelées aujourd'hui „Rayes.“

„Terres et possessions, ci-devant à eux appartenant, qui leur ont été prises contre toute justice, ietă adevărata definiție pentru toate ocupările turcesci din trupul Moldovei, o difiniție, făcută de chiar Ecaterina II.

Cum că prin acésta restituțiune nu se înțelegea nimic mai puțin de cât restituțiunea cătră chiar statul Moldovei, vedem din corespondența ambasadorului austriac Thugut, care scrie aceste amănunțimi la Viena.

Într'un raport din Pera lângă Constantinopole 3 Dec. 1774 Thugut dice:

„Între altele Pórta e ocupată de a pune la cale obiectul cererilor deputaților moldoveni și munteni. Cu acésta ocazie Voivodul Valachiei Alexandru și Iacovachi Rizo, în numele lui Ghica Vodă au făcut de curând propunerea, ca Pórta să elibereze națiunilor amândurora un așa numit Hătișerif, adică o scrisore publică, iscălită de însuși Sultanul, prin care să li se confirme principatelor drepturile și prerogativele stipulate pentru ele prin cel din urmă tratat ore cum din propriul impuls al grației Sultanului. Fiind că acésta idee e spriginită de

pretextul aparent, că în acest mod se va pute încongiura pe viitor stăruința Rusiei și amestecul ei în trebile nației moldovenesci și valachiene, de aceea Pörta pare dispusă a primi această propunere și nu e alta la mijloc, de cât înlăturarea ore căror greutate, pentru ore care înfînderi, cari până acum s'au ținut de fortărețele Ibraila și Hotin, și cari conform coprinsului tratatului trebuie să se înapoiască locuitorilor Moldovei și Valachiei.

În alt raport de la 10 și 11 Decembrie 1775. Thugut spune cum că la delimitarea Bucovinei Reis Effendi se împotrivesc de-a da o palmă de loc din ținutul Hotinului, căci de și e stipulat expres „ca teritoriul Hotinului, Benderului, a Brăilei etc. etc. să fie reîntrupate cu Moldova și Valachia...“ totuși Pörta stăruiește pe lângă Rusia să nu fie silită a îndeplini acest articol.

În raportul de la 1776. 3 Ianuarie Thugut repetă clar:

„Între picioarele ce se opun (delimitării Bucovinei) cea mai însemnată este, că în cel din urmă tratat de pace cu Rusia s'au stipulat expres, „ca toate (sämmtliche) regiunile cetăților turcesci de la graniță, Hotin, Bender, Ibraila etc., fiind părți, cari din vechime (ursprünglich) s'au ținut de Moldova și Valachia, să fie reîntrupate (zurückverleibet) cu cele două principate... Pörta, precum am aflat cu siguranță a fost silită de a introduce în hașerifurile, pe cari le-a dat Moldovenilor și Valachienilor în urma stăruinței Rusiei, făgăduința expresă, cum că pretențiile principatului valachian și moldovenesc asupra așa numitelor ținuturi a Hotinului, Benderului, Ibrailei, etc., vor fi cercetate la vremea lor și cererile temeinice vor fi satisfăcute.“

În fine la 1784 Sultanul și eliberează hașeriful în cestiune, care afară de o mulțime de amăunțimi cari confirmă suveranitatea internă a Moldovei, repetă că nici un turc nu va pute avea imobilă în țările noastre și promise a restitui ținuturile în cestiune.

Aceste toate le desvoltăm numai pentru a stabili un singur lucru. Dacă înainte de o sută de ani pe la capătul vécului al opt-spre-decelea, drepturile Moldovei erau așa de tari, că puteau fi dovedite de boieri și de mânăstiri, încât Turcia să recunoască prin tratatul de la Cuciuc-Cainargi și prin hașeriful de la 1784 temeinicia lor — dacă acele drepturi nu se învechiseră și nu se descrieseră atunci, pututu-s'au ele prescrie în vécul al șase-spre-decelea în vremea lui Bogdan-Cel-Chior, lui Stefan-Cel-Tênér sau în zilele lui Petru Rareș, voievodul bogat, influent și plin de învățătură?

De sigur că nu.

Ceea ce țineau Turcii pe atunci erau cele trei orașe Chilia, Cetatea-Albă, și Thigina avec les terrains affectées, căci așa numesc Thugut circumspecția militară a orașului spre deosebire de districtul lui. Aceste terrains affectées erau însă pentru păscutul cailor ieniceresci și nu vor fi întrecut cu mult suta de pogone împregiurul zidurilor cetății și pôte vor fi ajuns atât de departe, pe cât ajungea săgeta din arcu tătăresc și glonte de pușca ienicerului.

Într'adevăr Mateiu Strykowski povestesc după cum veduse însuși cu ochii, cum este d. e. Hotinul și de ce soiu e ocupațiunea turcescă.

Hotinul e o frumoasă și puternică cetate, așezată pe o stâncă, având aspectul forteței Koekenhauzen din Lifland, căci le veduim pe amândouă. În 1574 găsi Hotinul deja în posesiune turcescă; totuși Domnul moldovenesc mai păstrăză acolo un părcălab, cel represintă și carele

„ne primi de două ori în numele stăpânului seu.“

E drept că Hotinul trece în urmă din nou în posesiunea Moldovei și abia în secolul al 17-lea Turcii îl reocupă și-l întăresc. Dar ca un fel de probă de cucerire și de legitime posesiune, putem cita acest cas, în care vedem doi stăpâni trăind alături într'unul și același loc: Domnul Moldovei stăpân legitim, însă slab alături cu Sultanul, stăpân nelegitim însă puternic.

Nu tăgăduim că o picătură de silă în dreptul limpede al Moldovei, îl întunecă, precum o picătură de sânge întunecă limpedimea unui isvor; dar dreptul viu reintineresc cu spor, pe când sila, tocmai contrariul lui, vremea o mână cu sine și o mistue, de nu se mai cunoșce c'au fost.

De-amirarea lucru cum s'au păstrat conștiința vie a dreptului până în ziua de astăzi prin vremi atât de turburate, precum au fost pentru noi vécul al XVI-lea și al XVII-lea, căci jumătatea din urmă a celui d'ântăiu și întreg al doilea nu sunt de cât o lungă și sângerosă tragedie.

Din'afară încep a veni Tătarii și Cazacii, de preste Dunăre vin turcii cu vecinicile lor resboie ba asupra unuia, ba asupra altuia; înlăuntru după stingerea Dinastiei se împerechiază boierii în partide, rădică domni efemeri, spre a-i resturna ierăși, ier din când în când câte un tiran încă și revoltele, dar și dreptatea într'o mlaștină de sânge și de fără delege.

Și cu toate acestea, cu totă grozăvia acestor vremi, ele nu sunt nimic pe lângă epoca fanarioșilor, în care toate acele patimi urieșesci, care mistuiau pe omenii din țară, în loc de-a fi conduse într'o albie comună spre folosul țării, au fost secate, nimicite prin mișelie, moliciune, venalitate; în care toate instinctele barbare, însă nobile, au făcut loc instinctelor ipercivilizate ale Bizanțului, celui amestec de viclenie meschină, reutate meschină și nespusă fățarnicie.

„Timpul.“

Preliminariile Tratatului de Pace.

Artic. I. Pentru a pune capăt neînțelegerilor și conflictelor între Turcia și Montenegro, se va ficsa frontiera între aceste două țeri, conform cu alăturata chartă, cu rezervă însă de a fi ratificată pe viitor în modul următor:

De la muntele Dobrotitza frontiera în linia desemnată de conferința de la Constantinopole, va merge prin Bilek până la Karito, de aci frontiera nouă până la Gatzko (Metochia Gatzko va aparține Montenegro-lui) și va continua în direcțiune până la confluența riului Piva și Tara, urcându-se la Nord și trecând Drina, până la intrarea acesteia în riul Lim. Frontiera ostică a acestui principat va fi dealungul acestui riu și va merge până la Prijepolje îndreptându-se prin Rochaj până la Sucha Plamina (delăsând Biho și Rohay la Montenegro) cuprindând în sine Rugovo, Plava și Gusinje și va continua linia de frontieră a munților prin Shlieb, Plaken și dealungul frontierei Albaniei de Nord, peste cōma munților Koprivnik, Baba-vrh, Bor-vrh până la piscul cel mai înalt al muntelui Proklete. De la acest punct frontiera se va îndrepta peste piscul Biskaschikului și în linie dreaptă până la locul Ijiceni-Hoti, între Ijiceui-Hoti și Ijiceni-Kastrati prin mijlocul lacului; va trece după aceea prin lacul de la Scutari pentru a fi la Bojana urmând prin vale până la Mare. Niksicz, Gatzko, Sputz, Podgoritza, Iabliak și Antivari vor fi încorporate către Muntenegru.

O comisiune europeană, în care va fi reprezentată înalta Pörta, și Guvernul Montenegrean va fi însărcinată, a hotari frontierele definitive ale Principatului făcând la fața locului modifiicațiunile necesare relativ la ficsarea definitivă a frontierei, pe care le vor găsi de cuviință și de drept din puncturile de vedere a intereselor ambilor

state, atât din punctul de vedere al viitorii liniște între populațiune, cât și pentru echivalențele necesare a uneia către alta.

Navigațiunea Bojanei, care în totdeuna au dat nascere la cerți între înalta Pörta și Montenegro, va deveni obiectul unui regulament special, care iarăși va fi obiectul unei reglementări speciale elaborate de tot aceeași comisiune europeană.

Art. II Înalta Pörta recunoșce definitiv neatárnarea principatului Montenegrean.

O înțelegere între guvernul imperial al Rusiei, a guvernului otoman și principatul Montenegro, va regula pentru viitor caracterul și forma relațiilor dintre înalta Pörta și principatul Montenegro, în special relativ la instituțiunea Agențiilor montenegrene la Constantinopole, și în alte părți ale imperiului otoman, unde se vor găsi de cuviință a se înființa relativ la estradarea făcătorilor de rele fugiți dintr'o parte la alta și în privința supunerii voiajorilor atât în imperiul otoman cât și în principat sub respectivele autorități și legi corespunzătoare principiilor a dritului internațional, și a obiceiurilor existente la Montenegreni.

Se va încheia o convențiune între înalta Pörta și Montenegro, pentru a rezolva cestiunea de relațiune privitoare pe locuitorii districtelor limitrofe cât și lucrările militare de pe frontieră.

Punctele asupra cărora nu s'ar pute obține o înțelegere, se vor decide prin un arbitragiu compus de Rusia și Austro-Ungaria.

La viitoare discuțiuni, sau conflicte, afară de cazul de reclamațiuni nouă teritoriale, atât Turcia cât și Montenegro vor lăsa a se regula diferențele lor de către Rusia și Austro-Ungaria, cari în comună înțelegere vor decide.

Trapele Muntenegrului vor fi silită a părăsi teritoriul ocupat de dênsele și necuprins în limetele frontierei stabilite, în termen de 10 zile de la subsemnarea preliminarilor de pace.

Art. III. Serbia va fi recunoscută ca independentă. Frontierele sale precum sînt trasate pe alăturata chartă vor merge dealungul văi riului Drina, delăsând principatului Micul Zvornic și Zakar, continuând dealungul vechiei frontiere până la sursele riuleșului Dezevo lângă Stoilac. De aici noua frontieră va continua cursul acestui riuleș până la riul Raska și de aici va continua cursul lui până la Novi Bazar. De la Novi Bazar se va urca riuleșul ce trece pe lângă satele Mekirje și Tirgoviște până la sursa sa se va coborî linia frontieră prin Bosur-Planina până la satul Ribanic, unde se varsă riuleșul în apele Ibarului. După aceea va merge dealungul cursului riurilor Ibar, Sitniza, Lab și a riuleșului Batintze până la sursele sale (pe Grapachintza-Planina). De aici frontiera va urca delurile ce despart apele Krivei de acele ale Veteruiței și pe linia cea mai scurtă va trece acest fluviu la afluența riuleșului Mirovatzka, pentru a se urca, tîind Mirovatzka-Planina, și pentru a se coborî în direcțiune spre Morava la satul Kilimanci. De la acest punct frontiera se va coborî spre Morava până la riul Vlasina lângă satul Staikovtzi, coborînduse din nou ca și riul Liuberazda și Koacavidz, va trece după aceea prin Sukha Plamina dealungul riuleșului Vrylo până la Nisava, coborînduse iarăși până în spre satul Kroupatz, de unde, pe lina cea mai scurtă va atinge iarăși vechia frontieră serbă în sud ost la Karavut-Bare, pentru a nu o mai părăsi până în Dunăre. Ada Kaleh va fi evacuată și derămată.

(Va urma.)

Protocol

luat în I-a ședință a comitetului reuniunii învățătorilor români gr. or din diecesă Caransebeșului ținută în Bocșa montană în 18 și 19 Septembrie v. 1877.

(Sfârșit).

Nr. 16. În nex cu aceste propuneri de sub Nr. 15 D. Vice președinte Martin Țapu propune a se roga pe calea diuaristică toate redacțiunile foilor științifice și pedagogice din Ungaria de a sprigini biblioteca reuniunii noastre prin trimiterea foilor lor de asemenea și toți autorii români de a ne dona câte un exemplar din opurile lor.

Acosta propunere se primesce și cu efeptuirea acesteia se încredințează presiul.

Nr. 17. Presiul repörtă mai departe, că Dl. cassar Ioan Oprea încă n'a subternut operatul seu despre starea întregă a cassei pentru de a se pute face primirea conform convocării presiiale dto 2/14 Septevre a. c. Nr. 5. Din acest incidinte Dl. cassar presentază operatul seu voluminos, care e deja început, dar încă negata, și cere prelungirea termenului cu 8 zile.

Raportul acesta presiial despre operatul Dlui casar, ce privesce starea cassei se ia la simplă cunoștință acordându-se Dlui cassar nou termin pe 12 zile pentru de a satisface convocării presiului prin substernerea operatului despre starea cassei.

Nr. 18. Se face mai departe propunerea, ca toți membrii reuniunii, să se provédă cu diplomele recerute, cari au a se tipări în 300 de esemplare format frumos și corespunzător.

Constatându se necesitatea de a se provédă fie-care membru cu diplomă se hotăresce a se tipări 300 de diplome aurite în format frumos și corespunzător.

Cu mijlocirea tipării și procurării acestor diplome se încredințează presiul, ér cassarul se avisază a solvi tacsă recerută.

Nr. 19. Domnul Martin Țapu din incidintele, că cu ocaziunea adunării generale ultime ținute în Recița, mai mulți locuitori de acolo s'au înscris de membrii, dar nu prin decherațiuni formale, precum prescriu statutele, ci pre o cōlă de papir, propune a se mijloci căscigarea de decherațiuni formale din partea acelor indiviți din Recița, spre care scop să se esmită din sinul comitetului reuniunii una comisiune din doi indiviți.

Propunerea acosta se primesce, ér în comisiunea de a căștiga decherațiuni formale de înscrierea membrilor dela acei indiviți din Recița, cari s'au înscris de membrii la reuniunea noastră, se esmit domni: Antoniu Sabin și Ioane Marcu.

Nr. 20 La propunerea Dlui președinte Antonescu de a se hotări tempul ținerii prosime ședințe

Comitetul decide, ca presiul în oricare din septămână sərbătorilor crăciunului, să convocoe a doua ședință.

Nr. 21. Notariul reuniunii Dl. Ioan Tina din motivele, că D. președinte Stefan Antonescu în faptă a întreprins pașii cei mai serioși și energici pentru prosperarea reuniunii și punerea în lucrare a agendelor ei administrative, precum și introducerea unei proceduri de administrare formală și corectă, propune a se esprima la acest loc mulțămită protocolară Dlui Antonescu,

ér comitetul între urări de „Să trăescă“ primesce a se esprima la acest loc mulțămită protocolară Dlui președinte Stefan Antonescu.

Ne mai fiind alte obiecte de pertractat președintele prin una cuvântare, prin care a provocat comitetul la activitate serioasă și voință bărbătescă încheie ședința poftind progres înbucurător reuniunii învățătorilor rom. gr. or. din diecesă Caransebeșului și provocând a se alege una comisiune autenticătoare pentru acest protocol ce se și efeptuesce în persoanele Dlor Martin Țapu și Ioan Tina.

Dat ut supra.

Acest protocol s'a autenticat la Bocșa montană în 4/16 Novembre 1877 prin subscriși Stefan Antonescu m. p.

președinte.

Ioan Marcu m. p.

notar.

Martin Țapu m. p.

Ioan Tina m. p.

Varietăți.

* (Convocare) On. membri ai conferinței învățătoresci din 25 August 1877 prin acosta sunt rogați, să binevoiască a se întruni în ziua de 25 Martie st. v. a. c. la o conferință în Brașov, în carea se va lua la desbatere „Proiectul de statute“ *) ca apoi să se

*) Cerem scusele noastre, dacă din lipsă de spațiu n'am putut publica statutele Reuniunii învățătoresci publicare, asigurăm pe dd. interesați ca în nrul de joi vor apăre și dd. învățători le vor avé pentru ziua conferinței tipărite în diarul nostru. Red.

pătă așterne la locurile mai înalte spre grațioasă aprobare.

Brașov, 5 Martie 1878.

Comisiunea însărcinată cu punerea în lucrare a înființării Reuniunii învățătorilor din țara Bârsei:

G. C. Bellissimus,
președinte.
Nicolau Ōncea,
notar.

* (Învățătorii noștri români gr. or.) din protopresbiteratul I și II-lea al Făgărașului, sînt câțiva ani de când, conduși de un spirit adevărat român și pînă de sănțenia chemării lor, au decis a înființa o reuniune învățătorescă. Astfel s'a întemeiat „Reuniunea învățătorilor George Lazar”. Prin statutele numitei reuniuni sînt îndatorăți toți învățătorii din pomenitele protopresbiterate a se intruni la Avrig în „Sămbăta lui Lazar”, spre a vîrsa lacrimi pe mormântul nemuritorului George Lazar, a asista la parastasul acestuia, și apoi a-și ține ședințele reuniunii aici în locul nașterii acestui bărbat meritat pentru învățămîntul Românilor. Pre acest luptătoriu pe tărîmul școlii țînîndu-l de model toți membrii reuniunii nu socotiam întru nimica necasurile, și neajunsurile ce le află pe cariera învățătorescă atît de grea, și uitam proverbul: „Pe care l'a urit Ddeu l'au făcut pedagog.” Conform statutelor fie-care învățătoriu, membru al reuniunii, este îndatorat a contribui 10% din salariul sîu, mult puțin cît are.

Acastă reuniune, încă este un mijloc puternic pentru perfecționarea și însuflețirea învățătorilor. Însă trebuie să aduc o tristă scire: Acestea tôte au încetat. „Bătutul pe păstoriu și oile s'au risipit!” Măntuitoriu l'umii a dis „cu credința muți și munții!” și „Celui credincios tôte se pot!” Mă întreb deci: Află-se-va și astăzi vreunul? care să dică „Reuniunii Georgiu Lazar” vino pretine afară? și dacă se află, strige odată! din inimă căldurosă și amicală „Vino pretine afară!” Și sum convins, că reuniunea aștînd acest glas dulce, acest glas mult dorit, îndată va reinvia.

Binevoiescă deci cei ce sînt încredințați cu conducerea agendelor reuniunii, a spune care este cauza de s'au sistat cu totul adunările și ședințele acestei reuniuni? ce s'a făcut cu banii incurși în favoarea fondului? facă-o această pe calea publicității, și convocă membrii reuniunii la ședința ordinară, pe ziua statorită, în statutele reuniunii. Nu fac această apostrofare din invidiă, ci din singurul motiv că în peptul meu bate o inimă de român.

Un învățătoriu.

* (Mulțămita) lor publică adresează pe calea această tristii și pioșii fii, Otto de Ivanoviciu și socia sa Eliza, tuturor p. t. dd. cari au luat parte la înmormîntarea iubitelui lor părinte Ioan de Ivanoviciu, duminică în 19/31 Martie.

PARTEA SCIENTIFICĂ și LITERARĂ.

Caracterul confesional al școlilor.

(Reprivere istorică).

(Urmare).

La a. 1786, 4 Martie se esmite o ordinațiune împărătescă, prin care școlile române greco-orientale se pun sub un director confesional, plătit din fondul ardelenesc pentru studii, cu 400 fl. pe an. Acest director se denumia de episcopul și se presenta guvernului țării spre întărire. Prin citata ordinațiune împărătescă se îndatorază comunele, cari au școlă, a le aduce în o

stare mai bună, ăr alte comune, cari pot, să-și înființeze școlă. Acestea se susțineau din mijlocele proprii, prin contribuiri din partea părinților copiilor de școlă. Comune mai sêrace, precum cele din comitatul Solnocului se pot însoți mai multe pentru susținerea unei școlă. Unde contribuiriile nu ajung, acolo să se dea ajutoare din fondul ardelenesc de studii, din care dela esmiterea acestei ordinațiuni împărătesci s'au sistemat lefi de câte 25 fl. pentru 25 dascăli. Acesta îmbunătățire — pentru că față de starea de mai nainte a școlilor noastre așa trebuie să o numim — a urmat la rugarea episcopului nostru Nichitics, care era de naționalitate sêrb. Ea, de-și s'ar putea privi ca o picătură în ocean, ar fi putut avea rezultate mai îmbucurătoare, dacă și acum nu ar fi fost interesul altora, ca poporul român să rămână în ignoranță! Poporul român plătia altora decimă și făcea dîle de clacă la alte nații și confesii, și lui nu'i mai rămăneau mijlocele, prin cari să-și țină școlă și pre învățătoriu. De fondul comun de studii ardelenesc dispunea guvernul țării astfel, că din el să n'ajungă și pentru școlile române greco-orientale. Vêdurăm cu toții acum de curênd, ce se întemplă cu ajutoriu dat din fondul de studii gimnasiunii din Beiuși. Sub cuvênt că fondul a scădut i se detrase deodată subvențiunea anuală de câte-va mii floreni și astfel existența gimnasiunii a devenit problematică.

O îmbunătățire a învățămîntului nostru se făcî în anul 1816, când în 14 Maiu s'a esmis o rezoluțiune împărătescă, prin care dascălii se scutesc de darea capului și de sarcinile comunale și militare. Fie-care comună materă se îndatorază a-și susține școlă sa proprie. De învățătorii să se așeze, în lipsa altor indiviți mai calificați și cantorii bisericesci; școlă să se ajutoareze din casa alodială, unde se află, și l'efa directorului nostru general confesional se ridică dela 400 fl. la 600 fl.

Amendouă aceste rezoluțiuni, judecându-le după cuprinsul lor, le putem privi în tot cazul ca o mișcare și interesare din partea statului pentru ridicarea în cultură a poporului român; ără judecându-le după timpul în care au emanat le putem aduce în legătură cu unele impregiurări politice, în urma cărora reginul țării s'a aflat îndemnat a numai ține pe poporul român în ignoranță. Cea dintâi ordinațiune urmază după ce în Ardél se manifestă nemulțămirea poporului român prin eruperea revoluțiunii din a. 1784. Causa că numai după 30 ani dela întâia ordinațiune urmază cea citată din a. 1816 o aflăm ără în impregiurările politice ale statului nostru. Austria împinsă în resboiul francez, nu mai după pacea din Viena în a. 1815 începe a se restaura și tînde a mulțămi pe poporele sale pentru nenumăratele jertfe, ce le-a adus pentru tron și patrie. Statul atunci obosit și stors au priceput, că numai prin înființarea de școlă se pôte reculege și ridica buna stare a poporelor. Însă față de poporul român, care d'abia acum face începutul cu școlile, și care și în privința materială era de tot sêrac, puțin a ajutat buna voință împărătescă; aci era trebuința a veni cu mâna mai plină în ajutoriu școlilor. Școlile noastre și astădată erau avisate la mijlocele proprii ale creștinilor, ce le susțineau. Adevărat că legea în sine, în partea ei mai ales, prin care se îndreptătesc școlile noastre a se susține din venitele alodiale, a fost bună. Cât de puțin s'a putut ea esecuta atunci ne convingem astăzi, când după o jumătate de secul cu legea în mână, votată de dietă, nu ne putem realiza dreptul nostru de a fi părtași deopotrivă cu celelalte confesii, cari și susțin școlă și biserici din venitele comunale. Dacă

vom mai adaugă că, celelalte națiuni din patrie nu cu aceea bunăvoință înțempinau mișcarea noastră pe terenul cultural, ușor ne putem esplica, că noi am progresat cu școlile așa de încet.

Dar să vedem mai departe:

Cancelaria aulică-transilvană dispune în a. 1823 2 August că:

1. Fie-care sat românesc să-și escindă un loc pentru școlă, unde să locuiesc și învățătoriu.

2. Că școlă și învățătoriu să se susțină din fondurile comunale sau din pămînturi, ce sînt a se escinde dela comună.

3. Că unde nu se pôte câștiga altcum un loc de școlă, cantorii, cari vor și învăța, să ridice școlă pe pămîntul lor, sau la cimiteriu, sau domniul pămîntesc să se rōge a dărui un loc pe sēma școlii.

4. Ca pentru edificarea școlii să se ia lemne din pădurile comunale și dacă nu, să se recuire domniul pămîntesc prin congregațiune marcală, a da din pădurea sa; ără lucrul cu mâinile și cu vitele să'l facă comuna respectivă.

5. Pe sama dascălului să se escindă din pămînturile comunale — unde se află — 5 jugere sēmănatură, 7¹/₂ fēnaș și afară de acestea dela părinții pruncilor câte ¹/₂ ferdelă de grâu, ără unde nu se pôte da dascălului din pămîntul comun, să dea părinții câte o ferdelă grâu sau prețul în bani, luându-se afară cei sêraci.

6. Că dascălul să fie scutit de darea capului și sarcinile comunale și militare. Judecând după meritul acestei ordinațiuni pôte fi cineva sedus a crede că, mai mari îmbunătățiri nici au putut ascepta Români în timpul acela; pentru că mai mari îmbunătățiri nici astăzi nu sînt asigurate școlilor noastre confesionale prin legea de școlă. Cu tôte acestea judecând, din rezultate puțin sporiu s'a făcut pe terenul școlar. (Va urma.)

Sciri ultime.

(După „S. d. T.-B.”)

London, 1 Aprilie n. În casa de jos a parlamentului englez ministrul de resbel a adus un mesagiu al reginei, prin care se motivează convocarea rezervei și a rezervei milițiilor cu starea lucrurilor din Orient și cu necesitatea de a se lua măsuri corespundătoare pentru susținerea păcii și a intereselor imperiului.

Salisbury, fi denumit ministru de esterne.

Oferte pentru răniții din România.

Ofrande pentru soldații români răniți, primite de subsemnatul din comuna Simonu-Branului prin preotăsa Maria I. Moșoiu și trâmise prințului Dimitrie Gr. Ghica, președintele „Crucei roșie” la București.

Diamandi I. Manole.

Oferte în pândă: Maria I. Moșoiu, preotăsa 1 stergariu de 4 coți, Maria I. Herda 4 coți pândă, Dobra Lazescu 3 coți p., Maria G. I. Obancea 2 coți p., Ana G. Saracilă 3 coți p., Maria I. Scorța 3 coți pândă, Suma: 15 coți pândă și 1 sterg. de 4 coți

De la românele din Indol, Hasmașu și Schiopu prin dl. adm. prot Petru Vlasu 27 st. pândă, 5 stergare, 2 merindare, 1 chilo scamă.

De la dōmna Emilia Pop născută Marcus din Zelău, comitatul Selașului: 2 chilogram 70 dgr. scamă fină, 48 trianșule, 38 bandage și mai multe cārpe.

De la dōmna Constanța de Pușcariu născ. Circa din Pesta 1 chilogram, 20 dgr. scamă fină.

Bursa de Viena

din 20 Martiu (1 Aprilie) 1878.

Metalicele 5%	60 65
Imprumutul naț. 5% (argint)	64 85
Argint	106 20
Galbin	5 73
Napoleon d'aur (poli)	9 73
Valuta nouă imperială germană	59 95

Economic.

Sibiū. 29 Martie n. Pro hectolitru: Grâu prima fl. 8.80—9.80; Grâu sēcăret, fl. 7.60—8.40 Sēcără, fl. 6.60—7; Orz fl. 6.—; Orz s. 2.80—3.20; Cucuruz fl. 6.40—7; Mălaiu fl. 7; Cartofi fl. 2.50—3; Sēmēnță de cânepă n. 9—10; Mazeră fl. 12.—; Linte fl. 15.—; Fasole fl. 8.—; pro 50 chilo: Făină fl. 7.50; Sîmînă fl. 35.—; Unsōre de porc fl. 30.—; Sēu fl. 27.—; Luminării fl. 30.—; Săpun fl. 21.—; Fēnă fl. 0.90—1.10; Cănepă fl. 28—30; Lemne de foc pro metru cubic fl. 3.20; Spirt pro grad 52¹/₂—75 cr.; pro chilo: carne de vită 30—36 cr.; Carne de vițel 40—45 cr.; Carne de porc 40—44 cr.; Carne de ôie — cr.; ôue, 10 de 20 cr.

CONCURS.

Devenind postul de învățătoriu întâiu la școlă elementară română a comunei Bozovicu vacant, se escrie concurs cu termin de 4 săptămâni dela 1-a publicare.

Competințele sînt:

Un salariu anual de 300 fl. v. a. care se solvesce din casa comunala anticipative în rate lunare, 6 orgii de lemne și quartir în natură cu grădina de legume.

Doritorii de a ocupa acest post au să documenteze hărnicia lor printr'un testimoniu de maturitate pentru oficiul învățătoresc și cu altul despre calificațiunea lor de învățătoriu, ără la lipsa acestuia se obligă a și'l câștiga într'un termin de un an.

Limba propunerii e cea română, cei cari vor documenta cunoscința limbei magiare și germane vor fi preferiți.

Competenții au să fie români de religiunea gr. or. și vor fi obligați a conduce ca cântăreți și cântarea în biserică gr. or. de aici și a se supune la tôte serviciile bisericesci.

Petițiunile astfel instruate au să se adreseze și trimită oficiului comun al din Bozovicu.

Bozovicu, în 24 Martiu 1878.

Primariul comun al și președinte al comitetului școlar.

1—3

Petru Pislea.

ad Nr. 38 ex 1878.

CONCURS.

De ôre ce în urma publicării concursului din „Telegraful Român” Nr. 93, 94 și 98 din anul trecut nu s'a ivit nici un concurent pentru ocuparea parochiei vacante de clasa III-a Ciunga, în protopresbiteratul Murășului, — pentru aceea în urma parintescul ordin consist. din 5 Februarie 1878. Nr. 206/B. pentru ocuparea aceleia se publică concurs din nou — cu termin până în 2 Aprilie a. c. v.

Emolumentele sînt:

1. Casa parochială cu curte și grădină — cari laolaltă au o ariă de 978⁰/₁₀₀, pentru celelalte clădiri aflătoare pe acest loc, fiind ale reposatului preot, — până când se vor rēscumpăra din partea parochiei se vor plăti interesele anuali.

2. 5 jugere 1015⁰/₁₀₀ agru, 3 jug. 1029⁰/₁₀₀ fēnaș, 2 jug. 760⁰/₁₀₀ pădure (tufe), 1 jug. 1294⁰/₁₀₀ cimiteriu și pășune.

3. Dela fie-care familie (în presente 57 familii) câte o ferdelă de cucuruz sfărmit.

4. Stola usuată în comună (din cucuruz și stolă — terțialitatea e a cantorului).

5. Dela fie-care familie câte o di de lucru a 20 cr.

Doritorii de a ocupa această stațiune au ași așterne concursele instruite conform „Statutului organic” până la terminul indicat la subscrișul prin posta ultimă: Maros-Ujvár.

Santbenedic, în 2 Martiu 1878.

În conțelegere cu comitetul parochial concernent.

Artemiu Crișanu.

adm. protopresb.

3—3